

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.12.12](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.12)

УДК 338.22

*П. І. Шилепницький,
доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки,
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
ORCID: 0000-0002-5517-5858*

*І. П. Петрова,
кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України
ORCID: 0000-0002-0515-5349*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ОСВІТІ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

*Pavlo Shylepnytskyi
Doctor of economic sciences, professor, Department of International Economics,
Yu. Fedkovych Chernivtsi National University
Iryna P. Petrova
PhD in Economics, Senior Researcher, Department of Problems of Regulatory Policy and Entrepreneurship Development, Institute of Industrial Economics of the NAS of Ukraine*

PECULIARITIES OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP USE IN EDUCATION: FOREIGN EXPERIENCE

Стаття присвячена використанню співпраці держави та приватного бізнесу у формі державно-приватного партнерства (ДПП) в галузі надання освітніх послуг. Освітня галузь займає основоположне місце в структурі функцій держави через наступні чинники: є однією з передумов забезпечення сталого розвитку; є базисом національної безпеки держави; створює рівні можливості для самореалізації людини; визначає конкурентоспроможність національної економіки тощо. Проте, на сьогодні склалась ситуація, коли держава одноосібно не в змозі здійснювати надання освітніх послуг належної якості стосовно вимог сьогодення, що пов'язано з обмеженими можливостями державного бюджету, браком інновацій державних закладів освіти, неадекватною реакцією на запити ринку, низькою якістю освітніх послуг, відсутністю належної системи менеджменту, підбору кадрів, оплати та мотивації тощо. Як показує досвід інших країн світу, одним з варіантів вирішення цієї проблеми могло б стати залучення ресурсів приватного бізнесу на засадах державно-приватного партнерства, яке б дало змогу поєднати можливості останнього із соціальною спрямованістю держави.

The article is devoted to the use of public-private partnerships in the form of public-private partnerships (PPPs) in the provision of educational services. The educational sector occupies a fundamental place in the structure of the functions of the state due to the following factors: it is one of the prerequisites for ensuring sustainable development; it is the basis of national security of the

state; it creates equal opportunities for human self-realization; it determines the competitiveness of the national economy and so on. However, today there is a situation where the state alone is not able to provide good quality education services according to the nowadays requirements, due to limited state budget capabilities, lack of innovation of state educational institutions, inadequate response to market requests, poor quality of educational services, lack of a proper management system, recruitment, wages and motivation and more. According to the experience of the other countries, one of the ways to resolve this problem could be to attract the resources of private business on the basis of public-private partnership, which would combine the opportunities of the latter with the social orientation of the state. It would allow to receive the following advantages comparing with the traditional way of public assets development and related services provision: private management orientation on satisfaction of consumers' needs; educational innovation of private business; distribution of risks between the parties on the principle of the best treatment of them; life-time costing of the project; higher quality of assets and educational services; lower production costs; financial resources of the private sector; preschedule or timely implementation of the project; opportunities for the state budget to fund additional social expenditures etc. The paper studies the main features of public-private partnership and its models, which are used in the provision of educational services. Besides, experience of different countries in the field of educational PPPs is analyzed. The recommendations for improving of the public-private partnership development in Ukraine are elaborated.

Ключові слова: державно-приватне партнерство (ДПП); державний сектор; приватний бізнес; сфера освіти; концесійні школи; чартерні школи; субсидовані школи.

Keywords: public-private partnership (PPP); public sector; private business; education; concessionary schools; charter schools; subsidized schools.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Освітня сфера є стратегічно важливою для будь-якої країни з низки причин. Найперше, вона є чинником забезпечення конкурентоспроможності у сучасному глобалізованому постіндустріальному світі, у якому інтенсивність конкуренції виходить на принципово новий, глобальний, рівень. Це, у свою чергу, ставить нові вимоги до працівників – фактора, який є визначальним як у виробничому процесі окремого підприємства, так і забезпеченні конкурентоспроможності економіки в цілому. Пов'язано це з тим, що людина як чинник виробничого процесу повинна бути спроможною виконувати свої трудові функції на найсучаснішому обладнанні із використанням інноваційних технологій, яке базується на застосуванні штучного інтелекту та інформаційно-комунікаційних технологій.

Також, галузь освіти формує передумови для забезпечення економічного зростання, а відтак – і сталого розвитку національної економіки на інноваційній основі. Пов'язано це із взаємозв'язком та взаємозалежністю з науковою сферою: рівень розвитку освіти впливає стан науки в країні, і навпаки.

Незаперечним фактом є те, що на сьогодні наука, а з нею і освіта, перетворилися на безпосередню продуктивну силу суспільства. На сьогодні основна питома вага фундаментальних, а відтак і прикладних досліджень спрямовані на задоволення потреб бізнесу, результатом чого є забезпечення конкурентоспроможності галузей економіки країни.

Ще одним чинником є те, що сфера освіти формує кадрове забезпечення життєдіяльності держави, причому не тільки в економічній, але й в інших сферах, таких як політичній та соціальній зокрема. Це стосується надання послуг у таких галузях, як охорона здоров'я, освіта, культура, державне управління тощо стосовно вимог сьогодення, які, у свою чергу, впливають на економічну ефективність. У першу чергу це стосується послуг якості державного управління, що впливає на інвестиційну привабливість країни; важливим, також є рівень розвитку сфери охорони здоров'я, що дозволяє державі заощадити значні кошти, не витрачаючи їх на лікування населення тощо.

Важливість освітньої сфери спричиняють також високі темпи розвитку науково-технічного прогресу, результатом чого є виникнення та поширення принципово нових технологій виробництва товарів та послуг, що передбачають у т.ч. автоматизацію та роботизацію виробничих процесів, які можуть також призвести до скорочення чисельності персоналу. Такий стан речей викликає необхідність підвищення кваліфікації, професійної перекваліфікації та постійного навчання протягом усього життя, що вимагає побудови нової системи професійної підготовки працівників стосовно вимог сьогодення.

Доступність інформаційно-комунікаційних технологій у свою чергу робить більш доступним поширення знань та інформації навчального характеру та не вимагає більше особистого навчання, що повністю

змінює підходи до навчального процесу та появи нових гравців на ринку освітніх послуг, які використовують даний інструментарій. [13, с. 37-38]

Даний стан речей, у свою чергу, принципово змінює вимоги до сучасної системи навчання та підготовки кадрів, які можуть бути конкурентними на ринку праці та забезпечити функціонування підприємств стосовно вимог сьогодення.

Розвиток освітньої сфери є актуальним також і на міжнародному рівні. Вона відображена серед цілей сталого розвитку, зокрема, це ціль 4 - «Якісна освіта». У ній мовиться наступне: «Отримання якісної освіти - це основа для створення сталого розвитку. На додаток до покращення якості життя, доступ до інклюзивної освіти може допомогти оснастити місцевих жителів інструментами, необхідними для розробки інноваційних рішень найбільших світових проблем... Причини нужди у якійсній освіті пов'язані з браком адекватно підготовлених вчителів, поганими умовами школи та питаннями рівності, пов'язаними з можливостями, які надаються сільським дітям. Для забезпечення якісної освіти дітям збіднілих сімей необхідні інвестиції в освітні стипендії, навчальні курси для вчителів, будівництво шкіл та покращення доступу води та електроенергії до шкіл». [10]

Водночас, освітня сфера як одна з найконсервативніших галузей системи державних послуг давно не відповідає вимогам сьогодення через низку причин. Це: зношеність матеріальної бази; застарілі навчальні плани, які не заохочують учнів засвоювати шкільні дисципліни та незатребувані життям; відсталі технології викладання дисциплін; система оплати праці та мотивації, яка не сприяє залученню висококласних фахівців та не стимулює їх якомога краще виконувати свої обов'язки; відсутність гнучкості у питаннях найму та звільнення працівників система закладів професійної підготовки, яка не зорієнтована на задоволення потреб ринку та оперативне реагування на зміни на ньому, а також на навчання протягом усього життя тощо.

Навіть у наш час високих технологій, за даними ООН, понад 265 млн. дітей взагалі не відвідують школу, 22% з яких віку початкової школи. Понад те, у тих із них, які її відвідують, часто відсутні базові навички читання та математики. [10]

Тому, виходячи із важливості освітньої сфери як для суспільства, так і для забезпечення життєдіяльності держави та конкурентоспроможності економіки, існує об'єктивна необхідність у її реформуванні відповідно до вимог сьогодення. Цей процес повинен здійснюватися з урахуванням досвіду передових країн світу, а також тих, які зуміли пройти цей непростий шлях. Окрім того, реформування галузі освіти, які і провадження будь-яких змін, вимагає відповідних ресурсів, яке забезпечити тільки з допомогою державного бюджету, особливо в умовах економічного спаду, часто буває неможливим. Це вказує на необхідність у пошуку альтернативних джерел ресурсів для реформування та розвитку освіти, в якості яких часто виступають ресурси приватного сектору. Найбільш поширеним та ефективним механізмом їх залучення для виконання традиційно державних функцій є використання співпраці держави та приватного бізнесу сфері розвитку інфраструктури загального користування та надання пов'язаних послуг у формі державно-приватного партнерства (ДПП)

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відносини держави та приватного сектору у формі державно-приватного партнерства є предметом досліджень багатьох закордонних та вітчизняних науковців, зокрема: С. П. Осборн, Е. Р. Йескомб, Е. С. Савас, М. Р. Рейч, М. Геддес, К. Магариньос, Ф. Оладеінд, Д. Піл, Г. Паолетто, Е.-Г. Клінн, Г. Р. Тейсман, Н. А. Клевцевич, О. В. Берданова, В. М. Вакуленко, В. М. Геєць, О. М. Головінов, Н. Г. Діденко, В. І. Дубницький, І. В. Запатріна, М. О. Лендьял, А. Ф. Мельник, Н. А. Мікула.

Застосування ДПП в освітній сфері, його переваги та недоліки, а також моделі аналізували: Патрінос Г. А., Баррера-Осоріо Ф., Гуаквета Дж., Гарсія А., Осоріо П., Карлос Х., Водон К., Беттінгер Е., Біфулко Р., Ладд Х. Ф. та інші.

Водночас, не дивлячись на велику кількість досліджень щодо використання співпраці держави та приватного бізнесу в галузі освіти, не всі аспекти цієї проблеми є достатньо охоплені, а результати такого аналізу та розроблені пропозиції дуже швидко стають застарілими з огляду на чинники швидко змінюваного ринкового середовища, поширеності інформаційно-комунікацій, інновацій навчального процесу, реформ в освітній сфері тощо. Це, у свою чергу вказує на об'єктивну необхідність всеохопного дослідження цієї проблеми та розробки відповідних пропозицій.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження та узагальнення світового досвіду використання державно-приватного партнерства в освітній сфері і розробки на цій основі рекомендацій щодо його застосування в українських реаліях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державно-приватне партнерство (ДПП) розглядається як механізм держави та приватного бізнесу, традиційно у сфері розвитку інфраструктури загального користування та надання пов'язаних послуг, що передбачає передачу виконання на певних умовах традиційно державних функцій під відповідальність останнього. Відмінними ознаками ДПП є:

- залучення приватного бізнесу до виконання традиційно державних функцій;
- згрупування всього циклу робіт по реалізації проекту (від проектування інфраструктурного об'єкту до його утримання та експлуатації) в «одних руках»;
- перехід більшості ризиків до учасника від приватного сектору;
- формальна природа угоди;
- довготривалий характер відносин між сторонами;
- фокусування на очікуваний результат, а не на вхідну специфікацію замовника.

Проте, останнім часом сфера застосування державно-приватного партнерства помітно розширилася, охопивши науку та освіту. Основні причини цього: брак бюджетних ресурсів для розвитку освітньої галузі як передумови сталого розвитку відповідно вимог сьогодення; невідповідність якості надаваних освітніх послуг сучасним вимогам; зношеність матеріальної бази освітньої сфери; потреба в сучасних інноваційних освітніх технологіях тощо.

Угода державно-приватного партнерства у сфері освіти являє собою відносини між центральним уповноваженим державним органом, центральним, регіональним чи місцевим органом державної влади чи самоврядування з приводу передачі виконання освітніх функцій на певних умовах від держави під відповідальність приватного сектору.

Перевагами використання ДПП у сфері освіти є наступні.[20]

Найперше, це ефективність, яка полягає в тому, що приватний бізнес краще керує інвестиційними проектами та досягає вищої ефективності витрат, ніж державний.

Наступною перевагою є додаткові інвестиції, які дають змогу розпочати більше проектів, приносячи економічні та соціальні зиски. ДПП надає кошти приватного сектору для проектів, які можуть виявитися недоступними для фінансування урядом за рахунок збільшення запозичень та податків.

Ще однією перевагою є вчасне виконання будівельних робіт, оскільки приватний сектор не отримує оплату до моменту наявності активу.

Важливою також є динамічна ефективність, що полягає в наступному: приватний сектор має кращі можливості для залучення інновацій та відповідного планування проектів, підвищення якості, зниження витрат на утримання об'єктів інфраструктури. Крім того, процедура тендеру в проектах ДПП створює конкурентні відносини у галузях природної монополії.

Традиційно, такі угоди ДПП охоплюють наступне:

За предметом угоди в освіті виділяють наступні типи державно-приватних партнерств [1;15; 16; 18; 22; 29; 31]:

1. Угоди з менеджменту. Передбачають передачу під відповідальність приватного сектору надання освітніх послуг з використанням існуючих об'єктів інфраструктури, що належать державі; працівники таких освітніх закладів продовжують залишатися у підпорядкуванні держави.

2. Угоди з операційних послуг. На відміну від угод з менеджменту, тут учасник з боку приватного бізнесу відповідає за усі аспекти надання послуг, включаючи найняття персоналу.

3. Угоди з професійних послуг. Включають в себе тренінги для вчителів, постачання підручників, розробка навчальних планів, сертифікація з якості тощо.

4. Угоди з підтримуючих послуг. Охоплюють утримання будівель, перевезення учнів, харчування, медичне обслуговування тощо.

5. Угоди з освітніх послуг. Означають закупівлю державою послуг з навчання у приватних освітніх закладах.

6. Угоди з розбудови об'єктів інфраструктури передбачають мобілізацію ресурсів приватного сектору для фінансування будівництва та відновлення інфраструктурних об'єктів в освітній сфері.

7. Комплексні угоди, які включають постачання інфраструктурного об'єкта разом з вищеперахованими послугами.

Механізми реалізації таких угод та розподіл ролей та відповідальностей між сторонами можуть набувати різноманітних комбінацій. Зокрема, проекти державно-приватного партнерства в освіті можуть передбачати урядове (чи спільне з приватним сектором) інвестування в об'єкти освітньої інфраструктури з подальшою їх експлуатацією приватним бізнесом та відшкодуванням поточних витрат державою, виходячи із чисельності учнів. Також, партнер з боку приватного сектору забезпечує відповідну інфраструктуру, а уряд вже використовує освітню установу та відшкодовує понесені приватним бізнесом капітальні інвестиції шляхом фіксованих щорічних виплат протягом визначеного в угоді ДПП періоду. Ще одним підходом може бути те, що приватний бізнес розбудовує об'єкти освітньої інфраструктури та здійснює поточне управління нею, в той час як держава відшкодовує всі витрати, чи сплачує навчання певних категорій учнів, а решту суми партнер з приватного сектору відшкодовує шляхом надання платних послуг. [29]

Країною, де співпраця держави та приватного бізнесу у формі ДПП, у т. ч. і в освітній галузі, отримала найбільшого поширення є Велика Британія. Маючи значний досвід у співпраці держави та приватного бізнесу, накопичений у попередні сторіччя, по-справжньому така діяльність розгорнулася тільки, починаючи із запровадженням Приватної Фінансової Ініціативи (ПФІ) у 1992 році. Дана урядова програма передбачає залучення приватного бізнесу в розвиток інфраструктури загального користування та надання пов'язаних послуг. Відповідно до ПФІ, інфраструктурні проекти, такі як будівництво, реконструкція та утримання шкіл, лікарень, дитячих садків, чи житлове будівництво проектується, будуються, фінансуються та керовані приватним сектором відповідно до укладеного контракту тривалістю 25-30 років, який може змінюватись в залежності від зміни умов господарювання. [19-21; 30]

Переважно, Приватна фінансова ініціатива приймала форму моделі «Проектування – будівництво – фінансування – експлуатація», що передбачало наступне: учасник з боку приватного бізнесу брав на себе постачання та експлуатацію об'єкта інфраструктури відповідно до погоджених специфікацій замовника зі сторони держави. У свою чергу, держава здійснювала регулярні платежі спеціалізованій проектній компанії, створеній для реалізації проекту ДПП, виходячи з досягнення наперед запланованих показників протягом

усього терміну дії угоди. У випадку ж недосягнення партнером зі сторони приватного бізнесу встановлених цілей проекту, такі платежі могли бути відповідно знижені. По закінченні дії контракту щодо реалізації проекту державно-приватного партнерства управління об'єктом інфраструктури повертається назад до держави. [19-21]

Про масштабність даного підходу свідчать наступні дані. За час свого функціонування було реалізовано більше 700 проектів ПФІ загальною вартістю біля 55 млрд. фунтів стерлінгів капітальних витрат, серед яких сфера освіти знаходиться на третьому місці після охорони здоров'я та оборони (7,7 млрд. фунтів стерлінгів вкладених інвестицій та 29 млрд. фунтів стерлінгів майбутніх відшкодувань з боку держави).[19]

Освітні проекти були реалізовані в межах програми «Будівництво шкіл для майбутнього» (БШМ), керованої Партнерством для шкіл - позавідомчою державною установою, заснованою Департаментом у справах дітей, шкіл та сімей з метою реалізації вищезазначеної програми; також, до її реалізації були залучені партнери з приватного сектору. Вищезгадана урядова програма була спрямована на перебудову та відновлення кожної середньої школи в Англії таким чином, щоб усі школи були піддані трансформаційним змінам для забезпечення відповідності вимогам 21 століття [9; 31]. Зокрема, передбачалося відновлення усіх 3500 середніх шкіл шляхом оновлення половини з них, структурної перебудови 35%, ремонту 15% та запровадження там інформаційно-комунікаційних технологій з відповідним обладнанням на загальну суму 52 – 55 млрд. фунтів стерлінгів [6].

Ключовою частиною процесу реалізації даної програми була тісна співпраця працівників шкіл, губернаторів та самих учнів. Школи розробляли бачення того, що вони хочуть запропонувати і як вони це досягатимуть, тому прийняття рішень щодо перепланувань було винесено на перший план. Після цього визначався учасник від приватного сектору для здійснення фактичних будівельних робіт. Наступним кроком було створення місцевого освітнього партнерства між місцевою радою, школою та підрядниками від приватного бізнесу будуть створені для практичного втілення проекту [23].

Початкові школи на самому старті програми не були включені до даної програми, проте у березні 2006 року було оголошено, що паралельна програма - Програма початкового капіталу (ПКП) - розпочнеться для початкових шкіл та шкіл для учнів початкового віку з особливими потребами загальною вартістю 1,9 млрд. фунтів стерлінгів, розрахованою на 675 будівельних проектів протягом трьох років. Замість того, щоб розподіляти гроші траншами, передбачалося, що в 2008 році будуть регіональні пілотні схеми, які призведуть до більш широкого підходу, згідно з яким усі органи влади могли б подати заявку на фінансування з 2009 року. Фінансування місцевих органів влади могло бути підтверджено лише після того, як вони подадуть та отримають схвалення власної "Стратегії змін", де описано, як реалізовуватимуться пріоритети ПКП [4-6; 26].

Програма БШМ передбачала децентралізацію коштів для місцевих освітніх партнерств (ЛОП) для побудови та покращення будівель середньої школи. Однак дані інституції не тільки відповідали за будівництво, а й за координацію та нагляд за трансформацією освіти та пожевленням громади, яку інвестиції можуть підтримати. Від партнерів з приватного сектору очікувалось залучення капіталу та досвіду.

Фінансування капітальне інвестицій в рамках Будівництва шкіл для майбутнього у шкільні будівлі різко зросло з 683 млн. фунтів стерлінгів у 1996–97 рр. до 3,8 млрд. фунтів стерлінгів у 2003–04 рр. В подальшому воно зростало до: 4,5 млрд. фунтів стерлінгів у 2004–05 рр.; 5,1 млрд. фунтів стерлінгів у 2005–2006 рр.; 9,3 млрд. фунтів стерлінгів за 2008–11 рр.; 8,2 млрд. фунтів стерлінгів у 2011 році [4; 8].

Фінансування здійснювалося у вигляді 15 траншів [4; 26]. БШМ мало бути приблизно наполовину фінансованим за допомогою традиційного (бюджетного) фінансування; інша частина – за допомогою Приватної фінансової ініціативи. З 2,2 мільярдів фунтів стерлінгів для БШМ 1,2 мільярда фунтів стерлінгів (55,5%) було покрито кредитами ПФІ [5].

Окрім існування вищенаведеної програми, у Великій Британії також існують школи, фінансовані окремими особами, публічними чи приватними бізнесовими інституціями, релігійними чи неурядовими організаціями, які забезпечують 10% капітальних витрат. Уряд забезпечує решту 90% на додачу до операційних витрат. Такі школи користуються суттєвою свободою у найнятті вчителів, визначенні заробітної плати, умов праці тощо [29].

Окрім вищенаведених моделей державно-приватного партнерства в царині освіти, останнім часом набули поширення моделі у вигляді урядових програм, спрямовані на залучення приватного капіталу в освітню сферу, прямо не позначені як державно-приватні партнерства. Патрінос Г. А. [18] до таких відносить наступні:

- ваучери;
- контрактні школи;
- чартерні школи;
- придбання освітніх послуг;
- субсидування приватного сектору;
- податкові стимули надання освітніх послуг.

Ваучерами є фінансовані державою купони чи гранти, що надають батькам учнів чи студентам купівельну спроможність отримувати якісну освіту в приватних чи державних освітніх установах [1, с.33]. Зазвичай, використовуються, щоб вирішити проблеми доступності освіти для найменш захищених прошарків населення, які не в змозі оплатити якісну, чи в силу територіального розміщення знаходяться у вкрай невідгодному становищі щодо її отримання. Держава тут виграє в тому, що для охоплення населення якісними освітніми послугами немає потреби будувати сучасні школи, чи вищі навчальні заклади, а достатньо оплатити таке навчання відповідним його категоріям, що вийде для держави набагато дешевше.

На думку фахівців, до переваг ваучерної форми співпраці з приватним бізнесом відносять: отримання можливості відвідування закладів освіти, які мають кращі можливості та надають більш якісні послуги; можливість вибору для батьків, що підвищує ступінь їхньої свободи; за умов належної розробки, приносять користь бідним та меншинам; конкуренції, яка виникає з їх боку, примушує державні заклади освіти краще працювати; кошти, зекономлені в результаті застосування ваучерної форми оплати освітніх послуг, можна спрямувати на вирішення інших соціальних проблем [13, с.32].

Водночас, які показує досвід існування таких інституцій, тут часто виникає проблема дотримання принципу рівності в доступності освітніх послуг, позаяк приватні навчальні заклади, для того щоб відповідати вимогам участі в т. зв. «Ваучерних програмах», часто відбирають тільки найкращих за успішністю учнів чи студентів: решта ж позбавлена можливості отримання навчання за державний кошт. Крім того, здешевлення вартості таких послуг часто приноситься в жертву їх якості, що не дозволяє отримувати очікувану віддачу.

Однією з країн, де такий підхід отримав поширення, є Чилі. Відповідно до освітньої реформи у цій країні, були утворені три типи шкіл: муніципальні школи, що фінансуються державою шляхом субсидування в залежності від чисельності учнів та керовані муніципалітетами; приватні субсидовані школи, що також отримують фінансування в залежності від чисельності учнів та управляються приватним сектором; приватні школи, керовані приватним сектором, що повністю утримуються за рахунок плати за навчання. На відміну від традиційного підходу фінансування ваучерами, у Чилі уряд напругу перераховує кошти школам у розмірі, що залежить від чисельності вступників, які навчаються за державний рахунок. При цьому не існує жодних обмежень на вступ у вигляді мінімального балу на вступному іспиті, доходів та характеристик сім'ї, вірувань тощо, окрім одного – чисельність учнів в класі не повинна перевищувати 45 учнів. Змінами до освітнього законодавства від 2015 року було встановлено, що школи, які беруть участь в отриманні коштів за навчання через ваучери, не можуть бути прибутковими [12; 15; 18, с. 37-38].

Чилійський досвід використання ваучерів у наданні освітніх послуг вказує на існування суперечливих результатів, які полягають в тому, що одні експерти вказують на позитивні зміни в царині освіти, інші – на існування проблем та погіршення ситуації із залученням до навчання найбільш вразливих прошарків населення [12]. Так, де-факто існує проблема використання відбору на навчання у приватних закладах освіти тих учнів чи студентів, які навчаються там через ваучери. Також, критики такої програми в Чилі вказують на те, що вона більше зорієнтована на досягнення економічної ефективності, виключно підготовці до тестів та досягнення лідерства серед шкіл, випускаючи такі питання як рівність прав чоловіків та жінок, розвиток співпереживання, повага до обов'язків, участь в демократичному житті та поваги до довкілля [24].

Водночас, ті учні, які пройшли відбір на навчання, показували дещо вищий результат на тестуваннях з математики (на 6-14%) в порівнянні зі школами, де такого відбору не проводилося [18, с. 37-38].

Застосування ваучерів у таких країнах, як Данія, Нідерланди та Швеція вказує на те, що це збільшило можливість вибору шкіл для навчання та спричинило конкуренцію між ними; у двох останніх країнах така конкуренція позитивно вплинула на досягнення учнів [18, с. 38].

Система т. зв. «Контрактних шкіл» передбачає передачу шкіл, які належать державі та фінансуються нею у керування недержавним оператором на основі угоди, укладеної між ними. Такими учасниками з боку приватного бізнесу можуть як неприбуткові неурядові організації, у т. ч. і релігійні, що особливо поширено в азійських країнах, так і компанії, спрямовані на отримання прибутку. Щодо останнього, то останнім часом у багатьох державах простежується тенденція щодо їх виключення з числа ймовірних учасників, оскільки вважається, що така діяльність повинна мати виключно соціальний характер [15; 24].

Найбільш показовим тут є приклад урядової програми Колумбії «Colegios en Concesion (CEC)» (концесійні школи), відповідно до якої місцева влада укладає угоди з приватними школами щодо надання різноманітних освітніх послуг, таких як навчання учнів, розробка навчальних програм, тренінги для вчителів, адміністративні послуги тощо з подальшим відшкодуванням вартості їх надання в залежності від кількості учнів [1].

Початково в Колумбії експериментували з використанням ваучерної форми оплати для залучення приватного капіталу в освіту. Проте, через виявлені у 1990 роки недоліки, а саме створення спеціально піддану програму приватних навчальних закладів, які надавали неякісні освітні послуги, від такого підходу відмовилися [11, с. 19]. Сама програма була розроблена наприкінці 1990-х років та вперше ініційована в столиці країни Боготі мером та міністром освіти міського уряду; перші проекти були імплементовані у 2000 році [11; 15; 16; 28].

Вихідною метою такої програми було збільшення обсягів освітніх послуг, підвищення їх якості та позбавлення від недоліків, які притаманні державним установам освіти, а саме: низька якість менеджменту; слабка кадрова політика; відсутність гнучкості; проблеми з належним матеріально-технічним постачанням; бюрократія та надмірна політизація освітньої сфери [15, с.14; 16].

Концесійні школи Колумбії характеризувалися наступним [11, с. 20-22; 15; 16; 18; 24]:

- відбір приватного оператора в результаті конкурсу на конкурентних та прозорих засадах, де перемагали учасники, які відповідали необхідним вимогам щодо надання освітніх послуг (навчальні програми, тривалість шкільного дня, їжа в школі) та мають достатню кваліфікацію та досвід у цій сфері;

- приватні оператори користуються певним рівнем свободи в питаннях найму працівників, системи мотивації, розробки навчальних програм та організації навчального процесу тощо, проте рівень оплати праці визначається законодавчо;

- один приватний оператор має право керувати декількома школами;
- моніторинг діяльності концесійних шкіл щодо збереження майна та інфраструктури проводяться приватними компаніями, обраними на конкурентних засадах; окрім того, вони контролювані міністерством освіти в питаннях досягнення академічних цілей, а також педагогічних стандартів та норм фінансування (початкова сума на студента – 520 дол. США у рік).

- максимальна тривалість контракту – 15 років; в ньому повинні бути відображені усі питання, включно із шкільним харчуванням.

- критерієм для вступу на навчання у концесійній школі було належність до відповідної вразливої категорії населення; будь-яких вступних іспитів не існує;

- ключовими показниками ефективності таких угод є успішність та рівень вибуття; погіршення таких індикаторів два роки поспіль може бути підставою для розірвання контракту.

Як зазначають окремі дослідниками, в ході реалізації даної програми вдалося добитися підвищення ефективності менеджменту, результатом чого стало зменшення частки витрат на людські ресурси (з 90% до 55%), що дало змогу їх перерозподілити на харчування у школі, підручники та навчальні матеріали. Також зріс рівень автономії таких навчальних закладів [15, с.15; 16; 27].

Деяко схожими до контрактних шкіл є т. зв. «Чартерні школи», які також передбачають передачу освітніх функцій держави до сфери відповідальності приватного сектору, представленого як прибутковими, так і неприбутковими установами. Такі відносини, як і в попередньому випадку, врегульовуються за допомогою контракту (чартеру, звідки і сама назва – прим. авт.). водночас, як зазначає Патрінос Г. А. [18, с. 25], існують певні відмінності, що вирізняють такі навчальні заклади з поміж інших. Вони є наступними: 1) уповноважений орган держави повинен схвалити створення та тривале функціонування чартерної школи (на противагу механізму оплати за допомогою ваучерів); 2) у чартерних школах заборонено проповідувати релігію, тоді як недержавні освітні заклади часто мають релігійну приналежність; 3) чартерні школи несуть відповідальність за результати навчання своїх студентів на державних атестаційних тестуваннях.

Тому, виходячи з таких особливостей чартерних шкіл, більшість дослідників дають наступне визначення чартерних шкіл: це світські державні школи на вибір, звільненні від багатьох регулювань, що застосовуються до традиційних державних шкіл, зокрема, таких як зарахування за географічним принципом чи угод зі вчительськими профспілками.

Найбільше поширення чартерні школи, як спосіб реалізації державно-приватного партнерства у сфері освіти, отримали у США. У цілому, такий вид навчальних закладів характеризується наступним [1; 15; 16; 27; 28]:

- чартерні школи започатковуються укладанням контракту (чартеру) між уповноваженим державним органом в галузі освіти, що виступає в якості замовника, та комерційної чи неприбуткової організації;

- в чартері врегульовуються місія, програма діяльності, контингент студентів, питання найму працівників на роботу, запровадження нових навчальних курсів, основні індикатори успішності тощо;

- основним завданням, яке держава намагається вирішити започаткуванням чартерних шкіл, є покращення якості освіти та підвищення ефективності менеджменту і відповідальності;

- як і в попередній моделі, обсяги фінансування визначаються, виходячи з розміру оплати за одного студента.

- термін дії чартеру складає 3-5 років. Увесь цей час чартерна школа підзвітна уповноваженому органу як замовникові чи постачальнику фінансових ресурсів, та у разі недотримання чи порушення встановлених вимог та стандартів у питаннях навчальних програм чи менеджменту з нею може бути розірвано чартер достроково. По закінченню зазначеної угоди вона може бути поновлена на новий термін.

На противагу концесійній моделі Колумбії, де держава, спеціально під дану програму створила нові інфраструктурні об'єкти, чартерні школи, зокрема в США можуть володіти власною інфраструктурою, доки вона не профінансована з державного бюджету, а також орендувати майно у шкільних рад чи неурядових організацій [15].

Щодо рівня успішності у таких школах, то в цьому питанні не існує одностайності стосовно того, яка школа краща; більшість дослідників сходяться на тому, що в даному сенсі школи надто не відрізняються. Зокрема, як вказує Патрінос Г. А. [18] та інші дослідники, початково учні чартерних шкіл США показали гірші результати стандартизованого тестування, ніж їхні однолітки з державних шкіл. Однак, після певного часу (зазвичай, три роки) успішність зрівнялась. Водночас, Беттінгер Е., Біфурко Р. та Ладд Х. виявили нижчу академічну результативність учнів чартерних шкіл в порівнянні з державними. Однак, у таких країнах, як Колумбія та Венесуела, вища успішність спостерігалась у школах із залученням приватного менеджменту [2; 3].

Наступний механізм залучення ресурсів через ДПП, субсидування, передбачає надання державою коштів недержавним школам, що може залежати як від чисельності студентів, так і у формі т. зв. «Блочного гранту», що не прив'язаний до витрат на навчання учня чи студента [1]. Дана форма залучення приватного капіталу у сферу освіти ставить за мету: підвищення її якості шляхом використання можливостей та інновацій недержавних освітніх закладів, результатом чого повинно стати зростання успішності серед учнів; зростання ступеня доступності для найбільш вразливих прошарків населення та мешканців територіально віддалених населених пунктів, у яких місцева влада не в змозі забезпечити надання якісних освітніх послуг; запровадження

нових підходів у навчальний процес; збільшення рівня охоплення населення освітніми послугами через зацікавлення учнів новими підходами у викладанні дисциплін тощо.

Для того, щоб отримувати фінансування у вигляді субсидій, приватний навчальний заклад повинен відповідати низці вимог, зокрема, в питання успішності учнів. Для цього такі приватні освітні заклади влаштовують вступні іспити, щоб відібрати найсильніших учнів з метою забезпечення високого рівня успішності в майбутньому, а це, у свою чергу, обмежує можливості для потенційних учнів щодо навчання у таких школах. Таким чином, через це мета, яку ставить перед собою держава щодо зростання ступеня охоплення освітою населення, так і залишається нереалізованою.

Показовим прикладом такої системи освіти тут може слугувати Асоціація незалежних шкіл південної Африки, яка охоплює наступні країни: Ботсвану, Свазіленд, Намібію, Анголу, Лесото, Мозамбик та Замбію [1; 14].

Зокрема, присудження субсидій тут відбувається на основі відповідності вищевказаних шкіл Нормам та стандартам шкільного фінансування, які встановлюються освітніми департаментами провінцій, які дані субсидії адмініструють [14].

Субсидії виплачуються за п'ятибальною шкалою, виходячи із 60% від середніх витрат на навчання учня у звичайній державній школі, що є верхньою межею, скільки незалежна школа може отримати, та не менше 15% таких коштів, в залежності від рівня плати за навчання в даній школі та соціально-економічних обставин. Школи, у яких ціна навчання більше ніж у 2,5 рази перевищує даний максимальний поріг, не може розраховувати на субсидію [1; 14].

Ще одним промовистим прикладом використання механізму субсидування освіти як форми співпраці держави та недержавного сектору у сфері освіти може слугувати діяльність громадської релігійної організації «Віра і радість» (ісп. Fe у Alegria – прим. авт.), яка спочатку була утворена у 1955 році Орденом Ісуса Римокатолицької Церкви у Венесуелі з метою вирішення проблеми шкільної освіти для найбідніших прошарків населення та пізніше поширила свою діяльність на ще 20 країн світу, 14 з яких країни Латинської Америки [1; 7; 15; 17; 18].

Основним своїм завданням дана організація бачить надання освітніх послуг найбіднішим громадам, де вони позбавлені такої можливості внаслідок відсутності шкіл, низької якості роботи державних шкіл чи існування різних форм дискримінації. З цією метою дана організація створює школи та керує ними, зокрема: веде бухгалтерський облік; складає та контролює виконання бюджетів; підбирає персонал; надає допомогу в організації освітнього процесу, складанні навчальних програм, обладнанні класів; спрямовує діяльність школи на економічний розвиток відповідної території. Окрім традиційної шкільної освіти, даною організацією адмініструються спеціалізовані освітні програми, освітні радіостанції, програми навчання дорослих, програми трудового навчання та шкільної еквівалентності, програми професійного навчання на середньому та вищому рівнях, програми альтернативної і неформальної освіти, тренінги з підвищення кваліфікації вчителів, а також тренінгів, спрямованих на формування місцевих лідерів та підтримку місцевих ініціатив, у т.ч. розвиток кооперативів та малого бізнесу, проекти розвитку громад та охорони здоров'я тощо [7; 15; 18].

Вихідним принципом своєї діяльності «Віра і радість» вважає залученість місцевої громади до справ такої школи. Проявляється це, насамперед, у тому, що ще на початку своєї діяльності головною передумовою будівництва нової школи, що відбувається за кошти організації, є купівлю землі для цієї цілі місцевою спільнотою. Також, місцеві мешканці активно залучаються до будівельних робіт на етапі будівництва, надання безкоштовних послуг з прибирання, управління та адміністрування, за що вони отримують право вирішувати, як витратити ресурси школи. Зокрема, батьки учнів активно долучаються до обладнання, утримання та прибирання класних кімнат. Окрім того, матері часто готують шкільні сніданки для учнів [7; 15; 17].

Ще одним важливим принципом діяльності шкіл під управлінням цієї релігійної організації є демократичність та гнучкість у менеджменті, що дозволяє їм самостійно приймати рішення про прийняття на роботу чи звільнення, впровадження та зміну навчальних планів, організацію роботи та навчання, витрачання коштів тощо. Зокрема, щоб відчутти себе невід'ємною частиною шкільного життя, учителі у таких школах часто мешкають на її території. Також заохочується, коли викладачі залишаються після школи, щоб попрацювати з відстаючими учнями [1; 15; 17; 18].

Фінансування таких шкіл відбувається наступним чином: заробітну плату вчителям та директору платить держава в особі міністерства освіти. Також можливі фінансові надходження від різноманітних неурядових, у т.ч. міжнародних, організацій та приватних осіб, які спрямовуються на купівлю землі під будівництво, саме будівництво та утримання школи, закупівлю обладнання та програмного забезпечення навчального процесу тощо.

З метою контролю та забезпечення якості освіти регулярно (двічі на рік) проводяться тестування учнів [7].

Вступити до таких шкіл учні можуть за бажанням їхніх батьків, якщо вони бажають залучити своїх дітей до даної програми.

Ефективність даної програми у Венесуелі характеризує той факт, що вступники до коледжів з таких шкіл показують вищі результати вступного тестування у порівнянні із випускниками державних освітніх закладів. Основними чинниками такого успіху фахівці визначають шкільну автономію, гнучкість робочої сили, «відчуття сім'ї» [17].

Висновок. Таким чином, проаналізувавши практику застосування різноманітних моделей державно-приватного партнерства в освіті, можна побачити, що немає однозначної оцінки щодо їх ефективності. Пояснюється це, насамперед, нетривалим досвідом залучення приватного капіталу в освітню галузь у формі ДПП, браком досвіду, щоб робити однозначні висновки щодо прийняття такого підходу у виконання освітніх функцій державою. Водночас, зважаючи навіть на ті позитивні результати, що були отримані країнами світу, є доцільним використання приватного капіталу в розбудові освітньої сфери стосовно вимог сьогодення у формі державно-приватного партнерства. Для цього слід, з урахуванням світового досвіду, насамперед, розбудувати інституційну структуру цього механізму, що передбачає: розробку політики розвитку ДПП як у цілому, так і за окремими галузями; прийняття законодавства щодо розвитку та застосування ДПП; розбудову спеціально уповноважених органів координації та застосування державно-приватного партнерства в практиці господарювання, як на центральному, так і місцевому рівнях. Також, варто взяти до уваги закордонний досвід використання спеціалізованих державних програм, спрямованих на залучення приватного капіталу у формі ДПП для розбудови освітньої інфраструктури та надання пов'язаних із цим послуг.

Список використаних джерел.

1. Aslam, M., Rawal, S., Saeed, S. Public-Private Partnerships in Education in Developing Countries: A Rigorous Review of the Evidence / M. Aslam, S. Rawal, S. Saeed [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://arkonline.org/sites/default/files/Ark_EPG_PPP_report.pdf
2. Bettinger, E. The Effect of Charter Schools on Charter Students and Public Schools / E. Bettinger // Economics of Education Review. - №24 (2). - 2005. – pp.133–147.
3. Bifulco, R., Ladd, H. F.. The Impact of Charter Schools on Student Achievement: Evidence from North Carolina / R. Bifulco, H. F. Ladd // Journal of Education Finance and Policy. - 1(1). - 2006. – pp. 778–820.
4. Building Schools for the Future [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Building_Schools_for_the_Future
5. Building Schools for the Future factsheet [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://web.archive.org/web/20080924172144/http://www.number10.gov.uk/Page5801>
6. Building Schools for the Future: renewing the secondary school estate Twenty-seventh. Report of Session 2008–09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmsselect/cmPubacc/274/274.pdf>
7. Constance, P. Public school, privately run / P. Constance. – 2003. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.iadb.org/en/news/public-school-privately-run>
8. Department for Children, Schools and Families Departmental Report 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/324671/dcsf_departmental_report_2008.pdf
9. Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.partnershipsuk.org.uk/PUK-Education.aspx> – Назва з екрану.
10. Education - United Nations Sustainable Development [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/education/> – Назва з екрану.
11. Edwards Jr, D. B., Hartley, H. Theory versus Reality in Charter Schools in Colombia / D. Brent Edwards Jr, H. Hartley. – 2015. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ncspe.tc.columbia.edu/working-papers/OP225.pdf>.
12. Garcia A. Chile's School Voucher System: Enabling Choice or Perpetuating Social Inequality? / A. Garcia. – 2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.newamerica.org/education-policy/edcentral/chiles-school-voucher-system-enabling-choice-or-perpetuating-social-inequality/>
13. Innovative Strategies for Accelerated Human Resource Development in South Asia: Public–Private Partnerships for Education and Training—Special Focus on Bangladesh, Nepal, and Sri Lanka / Asian Development Bank. – 2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/385661/ppp-education-sa.pdf>.
14. ISASA [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://www.bridgehouse.org.za/about/affiliations/independent-schools-association-of-south-africa>
15. LaRoque, N. Contracting for the Delivery of Education Services: A Typology and International Examples / N. LaRoque // Paper presented at the PEPG and World Bank Conference "Mobilizing the Private Sector for Public Education". - Cambridge, MA. - October 5-6, 2005 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sites.hks.harvard.edu/pepg/PDF/events/MPSPE/PEPG-05-07laroque.pdf>
16. LaRoque, N. Public-Private Partnerships in Basic Education: An International Review / N. LaRoque. – 2008. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://olc.worldbank.org/sites/default/files/CfBT_LaRocque_PPPs%20in%20Basic%20Education%20An%20International%20Review_0.pdf
17. Osorio, P., Carlos, J., Wodon, Q. T. Faith-based schools in Latin America : case studies on Fe y Alegria (English) / P. Osorio, J. Carlos, Q. T. Wodon. - Washington, DC: World Bank Group. - 2013. – 147 p.
18. Patrinos, H.A., Barrera-Osorio, F., Guáqueta, J. The Role and Impact of Public- Private Partnerships in Education / H. A. Patrinos, F. Barrera-Osorio, J. Guáqueta, J. – Washington, DC. – 2009. – 98 p.

19. Private Finance Initiative [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Private_finance_initiative.
20. Private Finance Initiative [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <https://www.tutor2u.net/economics/reference/private-finance-initiative>.
21. Private Finance Initiative (PFI) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.investopedia.com/terms/p/privatefinanceinitiative.asp>.
22. Public private partnerships in education / BASEAK White Papers. - №3. – November, 2015. – 20 p.
23. Q&A: Building Schools for the Future. – 2011. [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/news/education-10682980>
24. Radinger, T., et al. OECD Reviews of School Resources: Colombia 2018. / T. Radinger, A. Echazarra, G. Guerrero, J. Pablo Valenzuela. - OECD Publishing, Paris. – 2018. – 304 p.
25. State Subsidies for Independent Schools [Електронний ресурс]– Режим доступу: <https://www.isasa.org/state-subsidies-for-independent-schools/#>
26. Sustainable Schools: Are we building schools for the future? // Seventh Report of Session 2006–07. - Volume I [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://publications.parliament.uk/pa/cm200607/cmselect/cmeduski/140/140.pdf>
27. Tennessee’s charter school sector would benefit from public-private partnerships. – 2014. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://edreform.com/2014/03/tennessees-charter-school-sector-would-benefit-from-public-private-partnerships/>
28. Termes, A., Bonal, X., Verger, A., Zancajo, A. Public-Private Partnerships in Colombian Education: The Equity and Quality Implications of 'Colegios en concesión' / A. Termes, X. Bonal, A. Verger, A. Zancajo // Privatisation in Education Research Initiative (PERI) Paper. - № 66. - 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pure.uva.nl/ws/files/2599921/175603_WorkingPaper66_PPPs.pdf
29. Tilak, J. B. G. Public private partnership in education / J. B. G. Tilak // THF Discussion Paper. - 2016. - №3 [Електронний ресурс] – Режим доступу: [https://www.headfoundation.org/papers/2016_3\)_Public_Private_Partnership_in_Education.pdf](https://www.headfoundation.org/papers/2016_3)_Public_Private_Partnership_in_Education.pdf)
30. United Kingdom – England. PPP Units and Related Institutional Framework. – June, 2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.eib.org/attachments/epcc/epcc_uk_england_ppp_unit_and_related_institutional_framework_en.pdf
31. Yong, H. K. PPP in education: going beyond the PFI model / H. K. Yong. – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cedol.org/wp-content/uploads/2013/09/PPP-in-education-Yong.pdf>

References.

1. Aslam, M., Rawal, S. and Saeed, S. (2017). “Public-Private Partnerships in Education in Developing Countries: A Rigorous Review of the Evidence”, Ark Education Partnerships Group, available at: http://arkonline.org/sites/default/files/ArkEPG_PPP_report.pdf (Accessed December 6, 2019).
2. Bettinger, E. (2005), “The Effect of Charter Schools on Charter Students and Public Schools”, *Economics of Education Review*, No. 24 (2), pp.133–147.
3. Bifulco, R. and Ladd, H. F. (2006), “The Impact of Charter Schools on Student Achievement: Evidence from North Carolina”, *Journal of Education Finance and Policy*, No. 1(1), pp. 778–820.
4. “Building Schools for the Future”, available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Building_Schools_for_the_Future (Accessed December 6, 2019).
5. “Building Schools for the Future factsheet”, available at: <http://web.archive.org/web/20080924172144/http://www.number10.gov.uk/Page5801> (Accessed December 7, 2019).
6. “Building Schools for the Future: renewing the secondary school estate. Twenty-seventh Report of Session 2008–09”, available at: <https://publications.parliament.uk/pa/cm200809/cmselect/cmpubacc/274/274.pdf> (Accessed December 7, 2019).
7. Constance, P. (2003), “Public school, privately run”, available at: <https://www.iadb.org/en/news/public-school-privately-run> (Accessed December 6, 2019).
8. “Department for Children, Schools and Families Departmental Report 2008” available at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/324671/dcsf_departmental_report_2008.pdf (Accessed December 5, 2019).
9. “Education”, available at: <https://www.partnershipsuk.org.uk/PUK-Education.aspx> (Accessed December 5, 2019).
10. “Education - United Nations Sustainable Development”, available at: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/education/> (Accessed December 5, 2019).
11. Edwards Jr, D. B. and Hartley, H. (2015), “Theory versus Reality in Charter Schools in Colombia”, available at: <https://ncspe.tc.columbia.edu/working-papers/OP225.pdf> (Accessed December 9, 2019).
12. Garcia, A. (2017), “Chile's School Voucher System: Enabling Choice or Perpetuating Social Inequality?”, available at: <https://www.newamerica.org/education-policy/edcentral/chiles-school-voucher-system-enabling-choice-or-perpetuating-social-inequality/> (Accessed December 9, 2019).
13. Asian Development Bank (2017), “Innovative Strategies for Accelerated Human Resource Development in South Asia: Public–Private Partnerships for Education and Training—Special Focus on Bangladesh, Nepal, and Sri

Lanka”, available at: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/385661/ppp-education-sa.pdf> (Accessed December 9, 2019).

14. “ISASA”, available at: <https://www.bridgehouse.org.za/about/affiliations/independent-schools-association-of-south-africa> (Accessed December 10, 2019).

15. LaRoque, N. (2005), “Contracting for the Delivery of Education Services: A Typology and International Examples”, Paper presented at the PEPG and World Bank Conference “Mobilizing the Private Sector for Public Education”, Cambridge, MA, October 5-6 2005, available at: <https://sites.hks.harvard.edu/pepg/PDF/events/MPSPE/PEPG-05-07laroque.pdf> (Accessed December 1, 2019).

16. LaRoque, N. (2008), “Public-Private Partnerships in Basic Education: An International Review”, available at: https://olc.worldbank.org/sites/default/files/CfBT_LaRocque_PPPs%20in%20Basic%20Education%20An%20International%20Review_0.pdf (Accessed December 1, 2019).

17. Osorio, P., Carlos, J. and Wodon, Q. T. (2013), “Faith-based schools in Latin America: case studies on Fe y Alegria (English)”, World Bank Group, Washington, DC.

18. Patrinos, H.A., Barrera-Osorio, F. and Guáqueta, J. (2009), “The Role and Impact of Public- Private Partnerships in Education”, Washington, DC.

19. “Private Finance Initiative”, available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Private_finance_initiative (Accessed December 2, 2019).

20. “Private Finance Initiative”, available at: <https://www.tutor2u.net/economics/reference/private-finance-initiative> (Accessed December 2, 2019).

21. “Private Finance Initiative (PFI)”, available at: <https://www.investopedia.com/terms/p/privatefinanceinitiative.asp> (Accessed December 2, 2019).

22. BASEAK (2015), “Public private partnerships in education”, BASEAK White Papers, No.3.

23. BBC (2011), “Q&A: Building Schools for the Future”, available at: <https://www.bbc.com/news/education-10682980> (Accessed December 15, 2019).

24. Radinger, T., et al. (2018), OECD Reviews of School Resources: Colombia 2018, OECD Reviews of School Resources, OECD Publishing, Paris.

25. “State Subsidies for Independent Schools”, available at: <https://www.isasa.org/state-subsidies-for-independent-schools/#> (Accessed December 15, 2019).

26. “Sustainable Schools: Are we building schools for the future?”, Seventh Report of Session 2006–07, V.I available at: <https://publications.parliament.uk/pa/cm200607/cmselect/cmmeduski/140/140.pdf> (Accessed December 15, 2019).

27. CER (2014), “Tennessee’s charter school sector would benefit from public-private partnerships”, available at: <https://edreform.com/2014/03/tennessees-charter-school-sector-would-benefit-from-public-private-partnerships/> (Accessed December 14, 2019).

28. Termes, A., Bonal, X., Zancajo, A. and Verger A. (2015), “Public-Private partnerships in Colombian Education: The Equity and Quality Implications of Colegios en concesion”, Privatisation in Education Research Initiative (PERI), Paper No. 66, available at: https://pure.uva.nl/ws/files/2599921/175603_WorkingPaper66_PPPs.pdf (Accessed December 7, 2019).

29. Tilak, J. B. G. (2016), “Public private partnership in education”, THF Discussion Paper, No.3, available at: https://www.headfoundation.org/papers/2016_3_Public_Private_Partnership_in_Education.pdf (Accessed December 7, 2019).

30. EIB (2012), “United Kingdom – England. PPP Units and Related Institutional Framework”, available at: https://www.eib.org/attachments/epec/epec_uk_england_ppp_unit_and_related_institutional_framework_en.pdf (Accessed December 3, 2019).

31. Yong, H. K. (2013), “PPP in education: going beyond the PFI model”, available at: <http://www.cedol.org/wp-content/uploads/2013/09/PPP-in-education-Yong.pdf> (Accessed December 3, 2019).

Стаття надійшла до редакції 20.12.2019 р.